

Z. Z. Stránský

Katharina FLÜGEL Einführung in die Museologie

WEB-Wissenschaftliche Buchgesellschaft,
Darmstadt 2005, 157 stran, ISBN 3 - 534 - 09323-5

Prof. Dr. Katharina Flügel výrazným způsobem přispěla k speciální výchově muzejních pracovníků v Německu. Byla zakladatelkou a dlouholetou vedoucí oboru „Buch und Museum“ na „Hochschule für Technik, Wirtschaft und Kultur“ v Lipsku.

Její publikace byla proto také programově koncipována jako vysokoškolská učebnice, ale současně je určena i širokému okruhu zájemců. Tomu odpovídá nejen její obsahová struktura a způsob představování tematiky, ale i odkazový aparát.

V úvodní kapitole si klade otázku: Proč museologie? Na tu odpovídá obsažnou charakteristikou vývoje snah o prosazení tohoto oboru, zejména v posledních desetiletích. Připomíná také úlohu brněnské museologické školy a přínos jednotlivých autorů, přičemž si všimá i situace v tehdejší rozděleném Německu. Neskrývá přitom skutečnost, že stále existuje problematika jak pojetí tohoto oboru, tak samotného práva na existenci, i když v závěru vyjadřuje názor, že „Die Museologie ist eine Notwendigkeit für das moderne Museumswesen.“ (museologie je nezbytnost pro moderní muzejní kulturu).

Těžiště publikace je v prezentaci obsahu museologie. Jak autorka sama uvádí, vycházela přitom z prací soudobých museologů, a to se obráží nejen v členění kapitol, ale zejména v jejich obsahu. Přitom vždy odkazuje na autory z jejichž prací vychází, nebo přejímá jejich argumentaci. To je spjato s obsažnou bibliografií, která současně dokumentuje autorčinu orientaci v soudobé museologické produkci a navádí k hlubšímu studiu jednotlivých problémových okruhů.

Prvá kapitola se týká pojmu museologie. Především se zabývá otázkou předmětu a obecného charakteru tohoto oboru. Vychází přitom z širších jak historických, tak teoretických souvislostí a operuje s pojmem „Musealität“, ve kterém vidí i diferenciativní moment ve vztahu k tradičním, v muzeích angažovaným oborům. Na to navazuje prezentací systémů museologie u jednotlivých autorů, vymezením pojmu „Musealwesen“ ve vztahu k „Musealisierung“ a „Musealität“ a závěr kapitoly pak tvoří vymezení

pojmu muzeálního objektu, ve kterém vidí historický relikv, jehož posláním je převádět minulost do přítomnosti.

Další kapitola se týká tzv. historické museologie. I když připouští nejednoznačnost tohoto pojmu, vidí v ní historiografii muzeí, která je součástí obecné historie. V tomto pojetí pak podává stručný přehled dějin tohoto fenoménu, který spájí především se sběratelstvím, ale dovádí je pouze do 19. století.

Pak soustřeďuje pozornost k teorii a metodice „Bestandsbildung und Bestandsbewahrung“ (což bychom mohli překládat jako tvorbu a ochranu sbírek). Tomu odpovídá i to, že vychází z pojmu sbírání, ve kterém autorka vidí „kulturně muzeální cíl“. To ji přivádí až k pojmu „Musealien“, ve kterých vidí „Dinge für uns“ (věci pro nás). Nezůstává však u jednotlivin, ale směřuje ku sbírce a vymezuje jak její znaky, tak systematicku. Toto sbírkové zaměření pak vyúsťuje do problematiky uchovávání a ochrany, kam řadí nejen otázky konzervace, ale i informačního zachycení a využití sbírek.

Struktura logicky vyúsťuje do tematiky „museale Vermittlung“ (zprostředkování), kterou uvádí nástinem teorie muzejní komunikace a pod tímto pojmem si pak všimá jak celkové charakteristiky, tak předmětu i postavení výstavy, kterou pojímá jako prostředek sdělování. Z tohoto hlediska vymezuje znaky výstavních forem i jejich metodiku a techniku a nenechává mimo pozornost ani vyhodnocování.

Závěrečné dvě kapitoly vybočují ze systému naznačeném autorkou v obsahovém jádru publikace. Prvá se týká muzea a pedagogiky, uvozená pod heslem „Museumspädagogik“.

Z. Z. Stránský

Autorka zdůrazňuje problematičnost samotného pojmu muzejní pedagogiky a věnuje proto pozornost vývoji vztahu muzeí a výchovy včetně odkazů na osobnosti, které se na něm podílely. Nakonec i ona sama nedává jednoznačné vymezení pojmu této dílčí disciplíny, ale neopomíjí zdůraznit, že pedagogika musí brát zřetel ku specifčnosti muzejního fenoménu. Tím se liší od mnohých propagátorů muzejní pedagogiky právě v Německu. Druhá kapitola je pak postavena do funkce závěrečného slova a týká se muzea a dějin, což nepřekvapuje vzhledem k autorčině oborové profesi. Nepodléhá však úzce oborovému hledisku historiků, jak se s tím velmi často setkáváme, ale snaží se postihnout specifika této muzejní orientace, přičemž neopomíjí ani muzealizaci přítomnosti. Celkově vidí v muzeích prostředek „vyprávění dějin“, a tím i nástroj k pochopení současnosti.

Publikace K. Flügel je pro studium tohoto oboru velmi funkční. Orientuje studující a výklady doprovází nejen přímými odkazy na literaturu, ale navádí zájemce k dalšímu studiu.

Lze snad namítnout, že autorka nebyla důsledná pokud se jedná o systém muzeologie. Na jedné straně odkazuje na tyto systémy, ale ve vlastní práci se nevypořádala např. s velmi závažným rozdílem mezi muzeologickou poznávací teoretickou rovinou a muzeografickou-aplikační rovinou, což ji vedlo k tomu, že začleňuje tuto tematiku pod teoretickou. Mísí v důsledku toho také vědecko-poznávací metody s metodikou a technikou muzejní praxe. Proto se jí ze zorného pole ztratila institucionální rovina, tj. muzeum. Absence metateoretického přístupu ji pak neposkytla také klíč k objektivnímu řešení jak vztahu k pedagogice a historiografii, tak i k historii muzeologie.

Celkově je však tato práce nesporným přínosem do soudobé muzeologické produkce, a to zejména v konfrontaci s pracemi ze západních zemí, kde stále převládá muzejně praktický přístup, vycházející z přesvědčení, že se nejedná o nic jiného, než o osvojování si metodiky a techniky řízení a organizace muzejní práce.

Tento prakticistický přístup se promítá i do materiálů ICOM, která hledá marně záchranu pro existenci muzeí v soudobé společnosti a nedokáže vymezit osobitost muzejního osvojování si skutečnosti, jak dokládají např. podkladové materiály pro Generální konferenci ICOM v roce 2007 ve Vídni. ■

Martin R. SCHÄRER

Die Ausstellung. Theorie und Exempel.

Verlag Dr..Ch. Müller-Straten, München 2003, Seite 200+Binder, ISBN 3-932704-75-4

Výstavnictví vykristalizovalo v průběhu uplynulých dvou století v osobitou komunikační formu, která sehrává mnohostrannou společenskou úlohu. Je nezastupitelným prostředkem k propagaci výroby i spotřeby (veletrhy), prezentuje profily jednotlivých zemí, států i národů (světové výstavy), připoutává pozornost k aktuálním sféram politiky i ekonomie a nemalou roli sehrává pro oblast umění, ale také vědy, techniky a obecné kultury. Je to komunikační medium sui generis, které mnozí vzhledem k dnes převažujícímu charakteru řadí mezi formy užitého umění.

Tento fenomén – zejména v následování první světové výstavy v Londýně 1851 – ovlivnil také sféru muzeí a více či méně se přímo promítal do forem muzejní prezentace jak v druhé polovině 19., tak zejména během 20. století. V důsledku toho se postupně vydělovaly výstavní formy jako samostatné složky muzejních institucí. To vyvolalo pozornost, která se projevovala i v denním tisku, ale motivovala i snahy o prosazování nových forem (Madrid, 1934, Paris 1938). Součástí tohoto vývoje se však stávaly i pokusy o poznávací, metodickou, technickou i teoretickou explikaci tohoto fenoménu. Tato produkce se výrazně zhmotila v souvislosti s celosvětovou profesionalizací a rozvojem muzejní kultury v druhé polovině 20. a na počátku 21. století.

Dnes – kdy lidstvo hledá samo sebe – nemožno ani muzea setrvat v konzervativních pozicích, ale je třeba, aby reagovala na soudobou problematiku adekvátním způsobem, a to se týká přirozeně i jejich mediální úlohy, která může i závažným způsobem ovlivňovat personální i transpersonální povědomí a vědomí nejen jedinců, ale i celého lidstva.

V tomto kontextu musíme vítat každou teoreticky fundovanou práci, která se obírá jak muzejní kulturou a muzei, tak zejména jejich prezentačními formami, ať se objeví kdekoli a v jakémkoli kulturním či jazykovém prostředí. Jen v prakticistické rovině se nelze vyrovnávat s obecnými tlaky, kterým je muzejní kultura vystavena.

Vítáme proto, že nakladatelství dr. Christian Müller-Straten vydalo v Mnichově práci teh-

dejšího ředitele potravinářského muzea Alimentarium ve Vevey (Schweiz), muzeologa a významného funkcionáře ICOM – Martina R. Schärera.

V kontextu dosavadní teoretické a metodické produkce obírající se muzejním výstavnictvím je to jedna z mála prací, která přistupuje k této tematice z muzeologických pozic a soustřeďuje se na stěžejní otázky jak vlastního muzejního přístupu ke skutečnosti, tak jeho prezentace. Přitom se nejedná o úzce teoretickou až spekulativní práci, ale o teoretický přístup podložený dlouholetou praxí, což dokumentuje připojená část věnovaná výstavním proměnám Alimenta.

Práce je proto rozvržena do dvou částí. Úzlové pojmy člení teoretickou část do deseti kapitol, pro jejichž vnitřní pojmovou hierarchii je užito desetinné

třídění. Pojmový sled uzavírá závěr, sumarizující explikaci sledovaného fenoménu. To umožňuje přehlednou a rychlou orientaci, ale i vratnou konfrontaci, k čemuž zejména přispívá typografické členění. které sleduje didaktické cíle. Autor, který – jak sám uvádí – se věnoval této tematice více jak deset let, pracuje s rozsáhlým okruhem literatury, a to nejen muzeologické, ale i obecnějšího filozofického a vědeckého významu, s ohledem k řešené tematice. Autorovu orientaci dokumentuje také obsažná bibliografie.

Ve svém úsilí o explikaci předmětu poznávací intence – výstavy, vychází z pojmu „Sachverhalt“, z něhož podle jeho soudu „die Welt besteht“. Toto chápání úlohy věci se může setkat s řadou závažných námitek v souvislosti s novou energetickou explikací hmoty. Z filozofického hlediska nelze také přisuzovat synonymitu pojmu „věc“ a „objekt“. Tato věcná identifikace reality sehrává v celé práci určující roli a má přirozeně dopad na pojetí úlohy a povahy vystavování. V souvislosti s tímto přístupem vidí také autor možnost dotyku s dějinami pouze prostřednictvím dochování minulých „Sachverhalte“, což je argumentem pro nezastupitelnost věci jak ve vztahu k minulosti,